

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАРОДНИМИ ТРАДИЦІЯМИ
ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконав: студент(ка) 471 групи

Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми «Дошкільна освіта»

Ігнатенко Тетяна Петрівна

Керівник к.пед.н. Цюпак І.М.
Рецензент к.пед.н. Гаран М.С.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи ознайомлення з народними традиціями дошкільників засобом музейної педагогіки	6
1.1. Сутність понять «традиція», «традиції народу» та «традиції українського народу»	6
1.2. Характеристика форм, методів і засобів ознайомлення дошкільників з народними традиціями.....	10
1.3. Зміст ознайомлення дітей в закладах дошкільної освіти з традиціями українського народу.....	16
РОЗДІЛ 2. Методичні засади специфіки ознайомлення з народними традиціями дошкільників засобом музейної педагогіки	22
2.1. Критерії, показники й рівні сформованості знань про народні традиції дітей старшого дошкільного віку.....	22
2.2. Особливості організації ознайомлення старших дошкільників з народними традиціями засобами музейної педагогіки.....	25
2.3. Форми й методи реалізації засобу музейної педагогіки у ознайомленні з народними традиціями.....	30
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40
ДОДАТКИ	46
Додаток А. Анкета для батьків.....	46
Додаток Б. Бланк-схема спостереження за поведінкою дитиною....	47
Додаток В. Тест-опитувальник для з'ясування уявлень дітей старшого дошкільного віку про народні традиції.....	48
Додаток Г. Діагностична карта.....	49
Додаток Д. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....	50
Додаток Ж. Довідка про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці.....	51

ВСТУП

З урахуванням інтеграції характерних ознак культур народів світу наприкінці ХХ століття, національно-своєрідні форми, відтінки історико-культурних надбань не втрачають свого значення і сьогодні, як результат вони продовжують зберігатися в пам'яті народу навіть після того, як зникають умови їх утворення. Звернення до виховних традицій українського народу відбиває глибинні процеси пробудження національної самосвідомості українців, що мешкають в полінаціональних областях країни. Таке населення компактно проживає серед поєднання різних культур, переживає нині один із складних і відповідальних етапів етнічної історії, йому для збереження свого етносу необхідно уважно ставитися до національного буття й історичного досвіду, до народної культури і до традицій українського народу.

Кожен народ, залежно від соціально-економічних умов свого розвитку, психічного складу, географічного місцезнаходження тощо, історично виробляв самобутні традиції, способи їх використання, на ґрунті яких утворилися своєрідні системи виховання. Не є винятком у цьому плані і традиції українського народу, основу яких становить надзвичайно багатий пласт звичаїв, обрядів тощо.

Вчені (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богущ, Н. Гавриш, Л. Калуська, Н. Лисенко, Т. Поніманська) наголошують важливості використання народних традицій та їх вплив на формування в дошкільників елементів національної самосвідомості, ознайомлення з народною художньою творчістю, традиціями, фольклором. Підтвердженням зазначеного є наявність світової скарбниці народних засобів формування особистості, великої кількості самобутніх традицій, обрядів та свят, частина з яких не тільки побутує в того чи іншого етносу, але й отримала широкий розвиток і вийшла на арену світової культури.

Вивчення становлення й розвитку традицій українського народу набуває непересічного значення, як зазначають науковці (Бабенко Н., Камінська В., а саме необхідність дослідження зібраного педагогічного досвіду щодо використання українських народних традицій, як засобу формування цілісної картини світосприйняття дитини. Результати такої праці на думку Удовиченко І., допоможуть простежити змінність форм, методів та змісту ознайомлення дітей з традиціями українського народу та особливості використання такого засобу, як музейна педагогіка. Як зазначає Г. Беленька, що хоч музейна педагогіка входить в освітній простір, проте методичні рекомендації щодо її використання у закладах дошкільної освіти не мають узагальненого характеру.

Зважаючи на зазначену актуальність проблематики дослідження та недостатнє вивчення теоретико-методичних, педагогічних аспектів становлення й розвитку українських народних традицій та використання музейної педагогіки у закладі дошкільної освіти й вплинуло на обрання теми кваліфікаційної роботи «Ознайомлення з народними традиціями дошкільників засобом музейної педагогіки».

Мета дослідження - обґрунтувати специфіку ознайомлення дошкільників з народними традиціями засобом музейної педагогіки.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення наступних **завдань дослідження**:

1. Розкрити теоретичні основи ознайомлення з народними традиціями дошкільників засобом музейної педагогіки.

2. Визначити критерії, показники й рівні сформованості знань про народні традиції дітей старшого дошкільного віку.

3. З'ясувати особливості організації ознайомлення старших дошкільників з народними традиціями засобами музейної педагогіки.

4. Схарактеризувати форми й методи реалізації засобу музейної педагогіки у ознайомленні з народними традиціями.

Об'єкт дослідження – освітній процес у закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження – особливості ознайомлення з народними традиціями дошкільників засобом музейної педагогіки.

З метою реалізації завдань дослідження, забезпечення вірогідності його результатів під час роботи використано такі теоретичні та емпіричні **методи**:

- теоретичні: аналіз та порівняння наукових джерел з проблеми дослідження, опрацювання передового та сучасного досвіду ознайомлення з народними традиціями дошкільників засобом музейної педагогіки в закладах освіти; аналіз науково-методичної літератури, періодичних видань з проблеми дослідження;

- емпіричні: спостереження за процесом навчання й аналіз завдань з залучення дітей дошкільного віку до традицій українського народу.

Практична значущість дослідження: розроблено критерії, показники, рівні сформованості знань про народні традиції дітей старшого дошкільного віку. Визначено особливості організації, форми й методи ознайомлення старших дошкільників з народними традиціями засобами музейної педагогіки.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки, результати дослідження обговорювалися під час виступу на засіданнях студентського наукового об'єднання «Актуальні проблеми дошкільної освіти» кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти педагогічного факультету Херсонського державного університету та висвітлено у доповіді «Специфіка ознайомлення дошкільників з українськими народними традиціями», що вийшла з друку 2019 року в збірці наукових доповідей «Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти» (м. Одеса).

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАРОДНИМИ ТРАДИЦІЯМИ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

1.1. Сутність понять «традиція», «традиції народу» та «традиції українського народу»

Феномен «традиція» походить від латинського «traditio», що в перекладі тлумачиться як – «передача». Кожне історично складене покоління входить у життя через виховання, соціалізацію, освіту, самопізнання й саме становлення індивіда як особистості. Це відбувається шляхом передачі соціо-культурного досвіду від старших поколінь, саме традиції забезпечують засвоєння дітьми національних, культурних і матеріальних цінностей, норм, правил, ідеалів, що склалися віками, відображають наступність соціального досвіду.

Таким чином традиції, це ті складові, що спрямовані на отримання, засвоєння та розширення знань про свій народ, вони уможливають реальний особистісний вибір у житті, праці, моральних норм, у сучасному естетично-творчому, побутовому відродженні. Тобто, традиції об'єднують способи передачі найцінніших моральних і матеріальних досягнень українського народу минулих століть і теперішнього часу.

Задля ґрунтовного усвідомлення теоретичних основ поняття «традиції», потрібно ознайомитися з найбільш важливими їхніми ознаками поданими у науковій, довідковій літературі й виявити найхарактерніші аспекти цього поняття.

Так, Борисенко В., зазначає, що у енциклопедії з філософії зазначено, що традиційними стають норми поведінки, досвід народу, ідеї, погляди, смаки, звичаї, обряди, свята й інші форми соціальних і

культурних явищ. Проте, у дослідженні автора уточнено, що у філософському словнику вони визначаються як елементи соціально-культурної спадщини, які історично склалися й передаються від покоління до покоління [34, с. 18].

Щодо визначення цього поняття у педагогічному словнику, Борисенко В., вказує, що це поняття розмежовується на такі складові: традиції в сім'ї й традиції шкільні. Традиції в сім'ї розглядаються як «сукупність звичаїв і норм поведінки, прийнятих у сім'ї, які передаються від старшого покоління молодшому» [34, с. 19]. Таким чином, як визначено в етнографії, «традиції - це процес поза біологічної передачі від покоління до покоління стійких культурно-побутових особливостей», тобто соціальних і культурних явищ, які історично склалися. Тобто, традиції складаються в суспільному житті певного народу, у сім'ї, закладі дошкільної освіти, школі, побуті, праці, моралі, мистецтві тощо.

Науковці З. Сергійчук, В. Кузь, Ю. Руденко під національними традиціями розуміють певну своєрідність віковичних духовних підвалини розвитку народу, або нації, які віддзеркалюють кращі досягнення в житті (ідейному, моральному, трудовому, естетичному) [27, с. 92]. Тобто, автори акцентують головну увагу на змісті традицій.

Щодо виховного потенціалу, досвіду народу, О. Вишневський доводить, що вони закріплюється в традиціях, які являється проявом його історичної пам'яті, його самовизначення й оберегом культури, мови, релігії, звичаїв тощо [10, с. 43]. Таким чином, автор розглядаючи сутність традицій наголошує на тому, що у кожній країні головнішим педагогом для дитини є народ, який століттями нагромаджує власний педагогічний досвід, формує правила виховання зростаючого покоління.

Аналізуючи основні думки О. Вишневського, які основані на позиції, що у вихованні на традиціях мають місце значні недоліки, а саме

висновки автора щодо того, що між українською традицією й сучасним вихованням - у сім'ї, закладах освіти - виникла певна духовна прірва.

Отже, традиції - це феномен філософського, соціально-психологічного й педагогічного явища, що історично склалося й стійко віддзеркалює наступність соціального досвіду українського народу. Народні традиції є формою функціонування громадських відносин і взаємостосунків між людьми певної національності, народності й забезпечують їхнє зміцнення, розвиток і передачу новим поколінням у процесі загальноприйнятих норм суспільної поведінки.

На активність генези традицій значний вплив має конкретний історичний період. В який вони актуалізують свою систему звичаїв, обрядів, норм, свят, дій, саме відповідну до потреб часу, яка є продуктом суспільних стосунків і невід'ємним компонентом культури на всіх етапах її становлення та розвитку. Традиції формуються залежно від систематичності господарювання й соціальної культури громади.

Традиції та складові, що їх наповнюють: звичаї, обряди й свята – це необхідний елемент соціального й суб'єктивного життя людини [12, с. 107-111]. Погоджуємося з тим, що недбале ставлення до національних здобутків, зневага національно-культурних традицій українського народу спричинили втрати національної самосвідомості громадян, спотворили почуття причетності до певного народу, нації, природнього прагнення людини до самовираження, самоосвітченості, самовдосконалення.

У кожного народу історично склалася власна, неповторна система національно-культурних традицій, яка ґрунтується на міцних фундаментах менталітету націй, надбаннях минулих епох і сучасності. Вона забезпечує молодому поколінню найбільш сприйнятливий шляхів пізнання: від національного - до загальнолюдського, планетарного. Однак обов'язково з почуттям любові до свого рідного й близького.

Як зазначає С. Павлюк, феномен «народно-традиційної культури» базується передусім на тому, що це явище здійснювався й здійснюється генетичний теоретико-культурний зв'язок поколінь у часі й просторі. На думку автора, віковічні традиції завжди були вагомими складовими в національному світобаченні, саме в них проходить процес синтезу традиційних і новоутворених елементів, які набули статус звичних в будньому житті й стають основою для прогресу [37, с. 45].

Оскільки виховання дітей здійснюється в певному культурному просторі, який відбиває етнокультурні особливості регіону, то облік регіональних особливостей традиційності набуває особливого значення в змісті й засобах виховання.

Діалектичні зв'язки між національними і загальнолюдськими традиціями є загальною тенденцією розвитку будь-якого народу. Інтеграційні культурні здобутки сприяють взаємному збагаченню завдяки розвитку культури насамперед корінного етносу певної території. Це ж, на наш погляд, стосується й регіону, розвиває важливість регіональних традицій у загальноукраїнському контексті.

Ознайомлення дошкільників з традиціями реалізує: глибоке й всебічне пізнання рідного народу, його історії, культури, духовності, формує загальнолюдське пізнання; усвідомлення кожним дошкільником самого себе як вагової частини свого народу, нації; усвідомлення себе, як індивідуальності, яка здатна до самовдосконалення, самоучіння й самовиховання. Саме тому, завданням на рівні держави є створення сприятливих умов оволодіння народними традиціями, у наданні цьому процесу цілеспрямованого характеру, який забезпечить формування високоморальних якостей члена суспільства.

Традиції - це широке філософсько-педагогічне поняття. Саме, як педагогічний феномен вони являють собою основу й комплекс засобів виховання, виступають як центральний, структурний компонент

українознавства. Традиції входять до складу українського народознавства й складають його основний зміст.

Педагогічна сутність традицій народу полягає у відтворенні наступними поколіннями того кращого, що вироблено українським народом протягом усієї історії свого існування.

Ознайомлення дошкільників з традиціях українського народу забезпечує їхнє долучення до високих духовних і матеріальних добутків свого народу, засвоєння, примноження й поширення кращих звичаїв, моральних норм, цінностей та інших елементів спадщини, кращих якостей українського народу, специфіки його емоційної й інтелектуальної сфери, які зберігаються, розбудовують й передаються протягом століть.

Таким чином, традиції, звичаї, обряди, норми, свята мають у своїй основі народні здобутки, вони поєднують минуле, сьогодення й майбутнє народу, інтегрують певну спільність людей у високорозвинену народність. Через систему традицій кожен народ відтворює, продовжує себе, свою духовну культуру, свій характер і психологію у своїх дітях.

1.2. Характеристика форм, методів і засобів ознайомлення дошкільників з народними традиціями

У закладі дошкільної освіти розкриття етнічної багатоманітності світу дітям доцільно починати з безпосередніх методів ознайомлення з довкіллям.

Засоби і методи реалізації такої роботи:

- традиційні розповіді вихователя;
- використання різноманітних творів художньої літератури;
- показ реальних та зображень народних іграшок, виробів народних майстрів, народних предметів побуту тощо;

- дидактичних та репродукцій картин природи;
- розглядання ілюстративного матеріалу;
- історичних пам'яток тощо; ігрові умовні екскурсії-подорожі;
- тематичні заняття, що узагальнюють знання дітей про певний народ;
- листування з закладами дошкільної освіти;
- зустрічі з представниками інших країн [5].

Вимоги до вибору змісту народних традицій, зрозумілих дошкільникам визначаються віковими та психологічними особливостями дітей і впливають на сприйняття й переживання творів мистецтва, підґрунтям якого є вербальне спілкування, взаємозв'язок засобів народної культури з грою, відповідність особливостей сприйняття дошкільниками змісту, форм та обсягу пропонованого лексичного матеріалу й засобів культури, відповідність методів навчання рідного мовлення й засобів народної культури інтересам дітей з урахуванням гендерного підходу [11].

Підбираючи методи, форми й засоби ознайомлення з народними традиціями дошкільників необхідно дотримувати наступних принципів [2, с. 26-36]:

- культуровідповідності;
- урахування вікових особливостей дітей;
- естетичності;
- інтегративності;
- системності і послідовності у виборі змістовного компонента.

Механізм ознайомлення дошкільників з народними традиціями можна виразити в наступній формулі:

знання й уявлення + мотиви + почуття й зв'язки + навички й звички + учинки й поведінка

Ознайомлення дітей з народними традиціями відбувається через реалізацію змістовного компонента педагогічної системи. Виходячи з важливості впливу народних традицій на особистість дитини, змістовний компонент можна умовно розділити на блоки, або шаблі, відповідно до яких дитину слід ознайомити з джерелами української народної культури [28, с. 13-18]:

- народна філософія;
- фольклор;
- традиційні житла й одяг;
- народні ігри й свята;
- традиційні народні свята.

Зазначені блоки можуть мінятися місцями або вводитися паралельно, як інтеграція знань.

Обов'язково повинен бути присутнім компонент творчого розвитку: ігрова діяльність, пізнавальна діяльність, продуктивна діяльність, ознайомлення з фольклором, художньо-мовленнєва й музична діяльність.

Компонент творчого розвитку містить у собі ігрову, пізнавальну, продуктивну діяльність, що реалізуються через ознайомлення з фольклором, художньо-мовленнєвою та музичною діяльністю, а провідний вид діяльності дошкільника передбачає знайомство з іграми різних народів, використання їх у різних формах ознайомлення. Зазначені види діяльності передбачають активізацію інтересу до народних традицій.

Щодо продуктивної діяльності, то вона містить у собі малювання, ліплення, конструювання, аплікацію. Ознайомлення з фольклором відображає жанрове різноманіття творів усної народної творчості: казки, легенди, вірші, лічилки, приказки, прислів'я, загадки.

У музичну діяльність входять [32, с.197-203]:

- виконання народних пісень, слухання народної музики, пісень;

- рухливі народні ігри з музичним супроводом;
- гімнастика під музику; розваги (народні свята) з використанням усіх видів музичного мистецтва;
- театралізація й драматизація сюжетів народних казок і літературних творів з музичним супроводом.

Пізнавальна діяльність містить у собі:

- знайомство з рідним краєм, з народами, які там проживають;
- їхніми традиціями через екскурсії, відвідування музеїв, відеоперегляди, складання оповідань, спостереження за роботою майстрів, розглядання репродукцій, світлин, проведення дискусій.

На реалізації мети ознайомлення з народними традиціями велике значення має створення наступних умов [16]:

- створення предметно-розвивального середовища (майстерня, ізостудія, театр та ін.);
- підбір відеоматеріалів (фільми про народні промисли, народних майстрів та ін.);
- форми долучення (посиденьки, відвідування музеїв, пізнавальні бесіди, цільові прогулянки та ін.);
- активне включення батьків у проведення спільних заходів (організація сімейного клубу, художньої майстерні, спільних свят, проведення дня відкритих дверей і ін.).

Практично ці умови конкретизувалися в такий спосіб і реалізується в системі: використання народних ігор, казок, легенд тощо, не мають випадкового характеру, вони органічно включаються до складу заняття, спільної діяльності й самостійної діяльності.

Ця робота здійснюється педагогами дошкільного закладу в різних напрямках: на заняттях, гуртках, під час проведення різноманітних виховних заходів. Так, вихователі закладу дошкільної освіти використовують на заняттях українські народні звичаї, традиції, обряди

та символіку. Метою такої роботи виступає потреба навчити дітей не просто споглядати, а й бачити навколишнє, помічати поруч дивне й загадкове, приховане, використовуючи при цьому народний календар.

Участь у підготовці та проведенні свят, звичаїв і обрядів відповідно до народного календаря, дошкільники проймаються глибокими почуттями, оптимізмом, почуттям господаря рідної землі. У процесі реалізації вони успішно оволодівають трудовими вміннями і навичками, пронизуються народною мораллю, естетикою, знайомляться з побутовою культурою, нормами поведінки.

На заняттях з розвитку мовлення вихователі використовують тексти про пори року. На такому занятті ознайомлюють дітей із народними звичаями сезонного характеру (зустріч весни величальними піснями – веснянками: гаївками, ягільками, маївками; врожайні звичаї тощо). Після таких розповідей доречним є закріплення через їх проведення з дітьми.

На заняттях пізнавального циклу щомісяця ознайомлюю дітей зі святами, які певним чином пов'язані із працею людей, з народними повір'ями, це виступає найкращим матеріалом для розвитку мовлення, для пошукової роботи дошкільників, для активізації пізнавальної діяльності, зацікавленості на занятті.

Проведення виховної роботи з використанням народних традицій, звичаїв та обрядів (гра – подорож «Пори року», естетична бесіда «Шануй свого батька, матір свою», свято «Рід наш красний, рід наш прекрасний», «Хліб усьому голова», театралізоване свято «Козацька берегиня», «Пісня – душа народу», спортивно – розважальне свято «Козацькі забави» тощо) виступають рушієм у ознайомленні дітей з одвічними символами: калина, віночок, коровай, сопілка, калинова колиска, рушник, домовик тощо [9]. Крім того дошкільники можуть здійснювати фольклорно-пошукову діяльність, спілкуючись з членами своїх родин дізнатися про перлини

народної творчості, оформили альбоми «Українські народні пісні», «Ігри», «Українські народні казки», «Народні звичаї давнини» тощо.

Таке розмаїття заходів як за змістом так і за формою дозволить виховати у дітей любов до свого краю, українського народу, чесність, працьовитість, доброту, та почуття прекрасного.

Так само розвитку цілісного ставлення дітей до історії й культури свого народу сприяє музейно-педагогічна технологія. Можна створювати "міні-музеї" для дітей, частина слова "міні" у цьому випадку відбиває й вік дітей, для яких вони призначені, і розміри експозиції, і певну обмеженість тематики. Важлива особливість цих елементів розвивального середовища - участь у їхнім створенні дітей і батьків [22].

Дошкільники відчувають свою причетність, беручи участь в обговоренні тематики, приносять із дому експонати. У справжніх музеях торкати руками нічого не можна, а от у міні-музеях не тільки можна, але й потрібно. Їх можна відвідувати щодня, самому міняти, переставляти експонати, брати в руки й розглядати. У звичайному музеї дитина лише споглядальник, а тут вона виступає - співавтором, творцем експозиції. Кожний міні-музей - це результат спілкування, спільної роботи педагога, вихованців і їх родин .

У закладі дошкільної освіти матеріали щодо ознайомлення дітей з традиціями українського народу використовуються на заняттях з ознайомлення дітей з явищами навколишнього світу, природи, розвитку рідної мови та мовлення, з художньої літератури, образотворчої діяльності, на музичних заняттях та ін. Ці форми роботи можуть бути різних типів: фронтальні та групові заняття, екскурсії, екскурсії-огляди, мандрівки, спостереження, ігри тощо.

1.3. Зміст ознайомлення дітей в закладах дошкільної освіти з традиціями українського народу

Серед проблем, що звертають на себе увага сучасних дослідників, усе більше значення набувають ті, які пов'язані з пошуком шляхів підвищення якості й ефективності виховання дітей дошкільного віку.

Зміст Базового компонента дошкільної освіти побудовано відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу, що зумовлює необхідність чіткого визначення засвоєння дитиною змісту освітніх ліній (знає, обізнана, розуміє, вміє, усвідомлює, здатна, дотримується, застосовує, виявляє ставлення, оцінює), орієнтує освітян на цілісний і загальний розвиток дитини, підкреслює важливість закладання в дошкільному віці фундаменту для набуття у подальшому спеціальних знань та вмінь [39, с. 78].

Проте, маємо нагадати, що для якісної освітньої роботи не достатньо врахувати лише вікові можливості, існує ще багато факторів, що впливають на якість сприйняття дитиною інформації та вплив на розвиток особистості дитини: індивідуальні особливості (темперамент, характер, здібності та ін.), соціалізованість дитини, акселерації, або ретардація, вплив сім'ї на дитину, спадковість, середовище, діяльність особистості, її активність, ставлення між дітьми і батьками тощо [39, с. 79].

На значенні дошкільного віку особливий акцент роблять сучасні науковці, зокрема О.Кононко визначає цей період, як час виникнення та становлення особистості, закладання її ціннісного фундаменту, формування первинних світоглядних уявлень [20, с. 1]. За твердженням науковця, розвиток дитини як особистості означає його становлення протягом дитинства у різних формах сприйняття, що накладає на процес виховання дітей на народних традиціях певні специфічні особливості,

ставити характерні вимоги до вибору форми та змісту представлення народних традицій, які були б зрозумілі дошкільникам [20, с. 67-68].

Переважає в процесі пошуку нових засобів і методів організації виховання віддається тим, які багатофункціональні за своїм характером, сприяють самореалізації особистості, цікаві дітям і органічно вписуються в сучасний освітній процес. Одним з таких засобів виховання є народна культура. Вона виконує пізнавальну, розвивальну, розважальну, діагностичну й інші виховні функції, може виступати одним із засобів ознайомлення дітей з народними традиціями, що, у свою чергу, становить найважливіший аспект виховання духовності, формування системи морально-естетичних, загальнолюдських цінностей.

У дослідженні Стягунової О. зазначено думку Н. Міщенка, що вже з перших днів свого життя діти вбирають той національний і соціальний дух, який формує в них типові особистісні риси і якості, властиві своєму, а не іншому народові. Разом з тим, необхідно зауважувати, що дитина, знаходячись на різних етапах свого вікового розвитку, по різному сприймає світ та інформацію [31].

Відторгнення підростаючого покоління від людської культури - одна із серйозних проблем нашого часу. Розвивати в дітей розуміння культурної спадщини й виховувати дбайливе ставлення до нього необхідно з дошкільного віку. Долучаючи дитину до культури свого народу, ми можемо забезпечити їй духовне й морально-патріотичне виховання.

Щодо змісту роботи з ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з народними традиціями й формування основ народної культури має носити комплексний характер, пронизувати всі види діяльності дошкільників, здійснюватися в повсякденному житті, у спеціально організованій діяльності й на заходах, організованих у дошкільному закладі.

Створення умов для формування в дітей основ патріотичної свідомості й виховання загальнолюдських цінностей через знайомство з культурою й традиціями народу вирішують низку завдань: - ознайомити дошкільників з народними святами й народними іграми, залучати дітей і батьків до участі в них; - розширювати первісні знання про народну творчість (прислів'я, приказки, загадки), учити використовувати їх в активному мовленні; - продовжувати ознайомлення дітей з народним декоративно-прикладним мистецтвом; - знайомити дітей з народним побутом; - формувати духовно-моральне ставлення й почуття причетності до культурної спадщини, повага до своєї нації, розуміння своїх національних особливостей; - розширювати співробітництво з батьками (посвячувати у освітній процес).

На допомогу вихователям приходять українські народні традиції та обряди, на основі яких дитина краще за все розуміє сутність норм моралі та поведінки [1]. Це - українські народні казки, легенди, прислів'я та приказки, народні пісні та свята, народні ігри, тобто, все те, за допомогою чого здійснюється виховання в закладі дошкільної освіти.

Проаналізувавши програмно-методичне забезпечення закладу дошкільної освіти [4; 7; 8; 15; 19; 27; 37] нами було виділено основні складові змісту роботи з ознайомлення з народними традиціями й формування уявлень про народні традиції у дітей старшого дошкільного віку може містити наступні теми й зміст роботи:

- «Моя сім'я», «Наше коріння» – розглядання сімейних світлин, складання сімейного. родового дерева.
- «Подорож у минуле» - знайомство з легендами й билинами, народними героями, із прадавньою архітектурою.
- «Народний костюм» - знайомство з історією й елементами костюма, з головними уборами.

- «Рідна домівка» - знайомство із селянською хатою й домашнім знаряддям.

- «Свята народні» - знайомство з обрядами, традиціями святкування й проведення (Новий рік, Різдво, Масляна, Великдень), колядки, заклички, зимові ігри-забави.

- «Народні казки, прислів'я, приказки» - знайомство з духовним життям і народним мистецтвом (пісні, билини, прикмети, прислів'я, поезія, проза, загадки).

- «Забуті дитячі ігри» - знайомство з народними іграми, розучування лічилок, слів до ігор.

- «Секрети народної кухні» - знайомство з національними стравами.

- «Народна творчість» - знайомство з народним прикладним мистецтвом і декоративним розписом.

Для організації роботи з ознайомлення з народними традиціями й формування уявлень про них у дітей старшого дошкільного віку потрібно створити спеціальні умови. Так, для ознайомлення дітей з культурно-історичними традиціями необхідно створити відповідне розвивальне середовище, яке допоможе вводити дітей у світ національного побуту й упорядкову життя народу, це такі засоби як [8, с. 142-142; 11; 13, с. 139; 21; 25, с. 37-40; 32]:

- художня література з фольклору (казки, билини, переказу);

- ілюстрації й тематичні папки до тем «Як жили люди в прадавні часи», «Предмети старовини», «З історії народного костюма», «Народні свята й гулянки», «Народний календар»;

- предмети старовини;

- іграшки;

- набори для дитячої творчості;

- різні види лялькового театру;

- предмети народного декоративно-прикладного мистецтва;

- різні макети;
- ляльки в національних костюмах;
- дидактичні ігри по темі;
- атрибути для народних рухливих ігор.

Проте, варто зауважити, що для досягнення освітнього ефекту, казку необхідно використовувати у поєднанні з різними видами мистецтва, такими як: малі фольклорні жанри (загадки, прислів'я, приказки), народна музика, твори декоративно-прикладного мистецтва, національний костюм, різноманітні предмети побуту, під час ознайомлення з найближчим оточенням (природою, містом, країною тощо).

Дослідники фольклору Стоянова С. М., Левицька Л. В., вказують, що впродовж століть усна народна творчість була чи не єдиним засобом узагальнення життєвого досвіду українського народу, втіленням народної мудрості, світогляду та ідеалів. Фольклор став віддзеркаленням не тільки найважливіших подій в історії України, починаючи з княжої доби, а й зберіг численні архаїчні язичницькі мотиви й символи, які часто приховуються під покровом християнської традиції [30, с. 163-165].

Як зазначають науковці, завдяки фольклорній спадщині можна ознайомитися з побутом далеких і близьких поколінь українців, уявити їхні свята й будні, сповнені магічних і захоплюючих обрядів. Зразки української фольклорної традиції можна згрупувати у два блоки музично-поетичні форми пісні, думи, приспівки тощо і прозові казки, легенди, анекдоти тощо. У свою чергу в рамках музично-поетичної творчості виділяють обрядовий фольклор, епічну та ліричну творчість:

- обрядовий фольклор: календарні й родинно-обрядові пісні;
- епічний фольклор: думи й історичні пісні, ліро-епічні балади, співанки-хроніки;
- ліричний фольклор: соціально-побутова й побутова лірика.

Отже, реалізація серії комплексних завдань з ознайомлення дітей суспільним довкіллям в закладах дошкільної освіти сприяє формуванню уявлень дітей дошкільного віку про народні традиції, актуалізує народознавчі, українознавчі та краєзнавчі напрями. Створення умов для спільної творчої діяльності, комбінація індивідуальної й колективної творчості дітей і батьків сприяє єднанню педагогів, батьків і дітей, що формує позитивне ставлення. Батьки, які беруть участь у проведенні ігор і народних свят, у виготовленні костюмів до них, у прикрашанні до Великодня, Різдва, Нового року, Масляни, і активно обговорюючи питання виховання на батьківських зборах, стануть активними учасниками педагогічного процесу.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СПЕЦИФІКИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАРОДНИМИ ТРАДИЦІЯМИ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

2.1. Критерії, показники й рівні сформованості знань про народні традиції дітей старшого дошкільного віку

Аналіз літератури з досліджуваної проблеми й вивчення практичного досвіду підтвердили, що ознайомлення з народними традиціями повинне носити комплексний характер, здійснюватися через різні види діяльності в системі освітнього процесу, і передбачає використання різних видів і форм взаємодії з дітьми.

Проаналізувавши програми ЗДО [4; 7; 15; 19] у дослідженні визначено критерії сформованості знань про народні традиції у старших дошкільників:

- наявність уявлень про традиції;
- наявність інтересу до традицій;
- реалізація наявних уявлень у самостійній діяльності дітей.

Підставою для їхньої характеристики виступили наступні показники:

- правильність та повнота уявлень про рідну країну, місто, про свою приналежність, про традиції, предмети культури; самостійність угруповання предметів за різними ознаками (диференціювання понять);
- наявність інтересу до традицій, предметів культури; стійкість інтересу й мотивація вибору предмета;
- наявність у ігрових сюжетах національної тематики, уміння комбінувати свої знання, деталізація образів.

У ході роботи були підібрані наступні методики для визначення рівнів сформованості знань про традиції українського народу старшого дошкільника:

I. Анкетування батьків, метою якого є:

а) виявлення інтересу всіх членів родини, до традицій національної культури, історичного минулого країни, міста, сім'ї;

б) розвиток батьками інтересу дитини до традицій минулого народу.

Дорослим пропонується відповісти на питання:

1. Чи підтримується у родині інтерес до історичного минулого українського народу?

2. Чи розповідаєте дітям про традиції своєї родини й предків?

3. Чи відбуваються спільні з дитиною прогулянки по пам'ятних місцях міста?

4. Чи читаєте дітям книги про історичне минуле українського народу?

5. Чи переглядаєте разом зі дітьми телепередачі про історичний минуле українського народу?

Зразок бланка анкети подано в додатку А.

II. Опитування дітей. Мета: виявлення рівня знань дітей старшого дошкільного віку про традиції українського народу.

У ході опитування потрібно запропонувати дітям відповісти на питання, що стосуються їхніх уявлень про те, що таке традиція, як дитина її розуміє, чи може назвати ті, які прийняті в її сім'ї й найближчому оточенні. У додатку В подано тест-опитувальник для з'ясування уявлень дітей старшого дошкільного віку про народні традиції.

III. Спостереження за поведінкою дітей. Мета: виявлення особливостей поведінкових проявів в галузі народних традицій.

Для визначення особливостей поведінкових проявів в галузі традицій бажано використовувати варіативну інформацію, яка б відображала об'єктивний характер проявів поведінки дитини в процесі спілкування. У додатку Б подано зразок бланк-схеми спостереження.

Згідно з вищевказаними критеріями й показникам, були визначені рівні сформованості знань про народні традиції: високий, середній, низький.

Високий рівень можна схарактеризувати правильним, узагальненим уявленням про об'єкт культури, системним відбиттям його закономірностей, вираженим у розгорнутому судженні про нього, умінням поєднувати об'єкти за істотними ознаками; вираженою або яскраво вираженою вибірковістю інтересу до предметів народної культури, усвідомленістю вибору; умінням свідомо використовувати знання про традиції в ігровій діяльності (комбінування знань, самостійність у виборі теми, володіння всіма властивостями зображення ролі).

Середній рівень можна схарактеризувати правильними, але в значній мірі фрагментарними, поверхневими уявленнями про традиції, диференційованістю уявлень про об'єкт за наявністю національних елементів; нестійкістю інтересу до предметів рідної культури, відсутністю мотивації у виборі предметів; умінням розвивати ігрову діяльність не за власним бажанням (розвиває різні сюжети, діє в прийнятій ролі, іграшки й предмети підбирає відповідно до ролі).

Низький рівень можна схарактеризувати не диференційованістю уявлень, невмінням виділяти об'єкти; відсутністю або невизначеністю виразності інтересу до предметів рідної культури, відсутністю мотивації або опорою на несуттєві ознаки; невмінням використовувати знання про традиції в ігровій діяльності (шаблонові ігрові сюжети й дії; утрудняється змінити роль, у ролі мало виразний).

Стан засвоєння дошкільниками народних традицій можна визначати у такий спосіб - кожній ознаці наведений у відповідність бал:

- 3 бали - при яскраво вираженій ознаці;
- 2 бали - при нестійкім прояві;
- 1 бал - у випадку слабкого прояву ознаки;
- 0 балів при відсутності.

Пропонуємо наступну відповідність кількості набраних дітьми балів по трьом рівням засвоєння традицій.

- низький рівень - від 0 до 3;
- середній рівень - від 4 до 6;
- високий рівень - від 7 до 9.

У додатку Г подано діагностичну картку.

2.2. Особливості організації ознайомлення старших дошкільників з народними традиціями засобами музейної педагогіки

Музейна педагогіка в останні десятиліття набуває значної популярності в системі дошкільної освіти й виховання - створюються музейні програми, виходять книги, розробляються методичні рекомендації. Міні-музеї в закладі дошкільної освіти актуальні й ефективні, саме вони дають дитині можливість експериментувати, синтезувати отримані знання, розвивати творчі здібності й комунікативні навички.

Музейна педагогіка є інноваційною технологією в сфері особистісного виховання дітей, що створює умови занурення особистості в спеціально організоване предметно-просторове середовище.

Науковець В. Камінська зазначає, що музейна педагогіка науковцями (Т. Белофастова, Г. Брейса, Л. Гайда, Л. Іващенко,

О. Караманова, О. Козлова, Ф. Левітаса, К. Левикіна, Р. Маньковської, І. Медведєва, Т. Пономарьова, С. Пшеничної, Б. Райкова, Б. Столярова, В. Хербста, М. Юхневича та ін.) розглядається як інноваційна педагогічна технологія [18]. Міні-музей виступає особливою формою роботи з дітьми й їх батьками, це спосіб «занурення» дітей в інформативне, нове й незвичайне предметне середовище, це можливість співпереживання загальних вражень із батьками, однолітками й педагогами.

У своєму дослідженні Удовиченко І. в повній мірі розкриває освітній потенціал музейної педагогіки, я зазначає: «Якщо розвиток суспільства передбачає укріплення ідей гуманізму, то у фокусі передусім має бути людина, особистість» [35, с. 11]. На думку автора у становленні особистості найважливішим компонентом потрібно вважати сформований світогляд, який у свою чергу є мотиваційною основою дій та має базуватися на системі цінностей.

Тому Удовиченко І. й визнає, що «ніде так очевидно не ілюструються цінності соціуму, як у музеях, бо збереженню підлягає те, що є цінністю для суспільства» [35, с. 12]. Отже, це є свідченням тому, що музейна педагогіка є засобом, а контакт з музейними експонатами – візуалізованими цінностями соціуму.

У своєму дослідженні Г. Беленька виокремлює такі головні напрями у використанні музейної педагогіки в роботі з дітьми дошкільного віку [6, с. 398]:

– перший напрям – характеризується тим, що діти, відповідно до програми та плану ЗДО, відвідують класичні (дорослі) музеї;

– другий напрям – музейні працівники, за домовленістю з керівництвом ЗДО, відвідують дошкільний заклад і розповідають про експонати музею та демонструють їх за можливості (можливе використання інформаційних технологій);

– третій напрям – в освітньому просторі ЗДО створюється один чи декілька тематичних міні-музеїв у різних вікових групах, експонати використовуються в освітньому процесі;

– четвертий напрям – створення в ЗДО виокремленого Музею, який містить оригінальні експонати й здійснює свою просвітницьку діяльність не лише серед дітей закладу освіти, але й серед родин вихованців, учнів найближчих шкіл, громадськості [6, с. 398].

Функцією музею виступає патріотичне виховання дошкільників, суть якого, полягає в тому, щоб зростити в дитячій душі насіння любові до рідної природи, рідного дому й сім'ї, історії й культурі своєї країни, свого краю, до всього, що створене працею рідних і близьких людей.

Специфікою міні-музеїв є розвивальне середовище - участь створенні його дітей і батьків. Дошкільники почувають свою причетність до створення міні-музею, беруть участь в обговоренні його тематики, приносять з будинку експонати, діти проводять самі екскурсії для молодших дошкільників, батьків та інших гостей дошкільного закладу, поповнюють їх своїми малюнками. Поповнення міні-музею можливе через розміщення дитячих робіт, що виконані разом з дорослими.

Перевагою такого дошкільного музею є можливість торкатися речей, що заборонено робити у справжніх. Дошкільникові властиво пізнавати світ за допомогою органів чуттів, недостатньо лише побачити щось очима, дитина більше й краще запам'ятовує, коли доторкнеться до предметів, візьме її у руки. Якщо у звичайному музеї дитина виступає лише пасивним споглядачем, то у міні-музеї дитина – співавтор, творець експозиції. Кожний міні-музей виступає результатом спілкування, спільної роботи вихователя, дітей і їх родин.

При створенні міні-музею необхідно дотримувати загально педагогічних принципів [23]:

- принцип інтеграції – міні-музей повинен урахувати зміст освітньої програми ЗДО й допомагати в реалізації її спільних завдань і завдань окремих освітніх галузей;

- принцип діяльності й інтерактивності – міні-музей повинен надавати вихованцям можливість реалізувати себе в різних видах дитячої діяльності (використовувати експонати в сюжетно-рольових іграх, створювати вироби й включати їх у загальну експозицію тощо);

- принцип природовідповідності – міні-музей повинен бути створений з урахуванням психофізіологічних особливостей дітей різного віку й передбачати умови для розкриття творчого потенціалу кожної дитину;

- принцип науковості – представлені експонати повинні вірогідно віддзеркалювати тематику міні-музею, пояснювати різні процеси і явища в рамках обраної теми науковою і в той же час доступною для дитини мовою.

- принцип гуманізації й партнерства – міні-музей повинен пропонувати умови для всебічного розвитку дитини, заохочення її ініціативності, творчої діяльності в рамках суб'єкт-суб'єктних стосунків у системі «дорослий-дитина», «дитина-дитина» [23];

- принцип культуровідповідності – міні-музей повинен бути орієнтований на долучення дітей до світової культури, загальнолюдських цінностей через освоєння цінностей і норм національної культури в ході безпосередньо освітньої діяльності в музейному просторі;

- принцип динамічності й варіативності – експозиції міні-музею повинні постійно доповнюватися й обновлятися з урахуванням вікових особливостей дітей групи;

- принцип різноманітності – наповнення міні-музею експонатами, різними за формою, змістом, розміром, що відображають історичну, природну й культурну різноманітність навколишнього світу;

- принцип регіонального компонента – міні-музей повинен передбачати організацію роботи з дітьми з ознайомлення їх з культурною спадщиною регіону, а також культурою інших народів, що сприяє розвитку толерантності й формуванню почуття патріотизму [23].

Долучення дітей до народних традицій і звичаїв народної культури, можна розпочати з виготовлення макета «Хата». Під час роботи над макетом дітей потрібно ознайомити з оздобленням хати, розповісти про піч, колиску, глиняний посуд, скрині, розказати про значення «Червоного кута», розглянути вишивку на столі, ліжку, в'язані та ткані килимки [37].

Після розглядання стародавніх експонатів, дітям потрібно повідомити назву, доречним буде надання домашнє завдання: «Розпитати батьків про його призначення й використання в давній давнині». Така робота сприятиме поступовому залученню членів родини до збору інформації та її вивченню.

Для поєднання знань про минуле з сучасним життям дітей, можна використовувати дидактичну гру «Побутові інструменти минулого й сьогодення», мета якої розширення уявлення дітей про використання певного предмета в цей час та чим замінили старовинний предмет сучасні люди.

Після роботи з теми «Хата та її вміст», доречно перейти до вивчення теми «Народний одяг». Знайомство з основними елементами народного костюма відбувається через організацію експозиції в міні-музеї «Народний костюм» [38]. Мета експозиції: вивчення історію народного костюма.

Вміст експозиції може бути наповнений зшитими зразками одягу, або принесеними старовинними зразками. Під час розглядання предметів одягу та прикрас діти дізнаються, що одяг ділився повсякденний, святковий, бідний, про назви окремих частин одягу, назви прикрас тощо. Роздивляючись вишитий одяг діти дізнаються про орнаменти, їх

символіку та значення. Для доповнення уявлення про народний одяг та його різноманіття доречно розмістити дидактичні картини про види одягу різних регіонів України, репродукції картин на яких художники зобразили людей у народних костюмах.

Дотримуючись принципу активності та задіявання різних видів діяльності в засвоєнні музейної спадщини, доречно використати дидактичні ігри «Прикрасься вишиванку для дівчинки», «Прикрасься сорочку для хлопчика», «Зроби віночок», «Склади орнамент для прикраси рушничка» тощо. На заняттях з малювання й аплікації дошкільники можуть прикрашати одяг стародавніми орнаментами, тим самим закріплювати отримані в міні-музеї знання про одяг жителів України.

Важливим етапом роботи з напрямку «Рідний край» є розміщення у міні-музеї експонатів, за допомогою яких дошкільники знайомилися з визначний пам'ятками своєї місцевості, вони можуть мати тимчасовий характер, бути присвячені якійсь визначній даті, постаті, пам'ятці тощо [14]. Експозиції мають містити інформацію, що складається зі світлин, макетів, моделей, карт тощо.

Форми роботи, що можуть бути проведені при складанні експозицій і практичному їхнім застосуванні: заняття, екскурсії-огляди, екскурсії, свята, дидактичні ігри. Такі заходи вплинуть на пізнавальну активність старших дошкільників, на їх пошуково-дослідну діяльність та стануть, ще одним напрямом взаємодії ЗДО та сім'ї вихованців.

2.3. Форми й методи реалізації засобу музейної педагогіки у ознайомленні з народними традиціями

Дитячі враження яскраві й сильні, вони залишаються з людиною на все життя, тому дуже важливо, як і в який момент відбудеться перша

зустріч із культурою й історією рідного краю, держави, народу, що саме змусить тріпотіти душу дитини. Від цього багато в чому залежить, яка зросте особистість – глибока, чуйна, допитлива. Саме тому, вирішуючи завдання ознайомлення дошкільників з українськими народними традиціями потрібно звертатися нової технології у дошкільній освіті «Музейна педагогіка». Сучасний напрямок у педагогічній системі, що відіграє значну роль:

- у формуванні цілісної картини світу та світогляду дитину, у її залученні до історичної, культурної, природної спадщини;

- сприяє вихованню толерантності, пізнавального, творчого й емоційного розвитку;

- у наданні знань, музейна педагогіка забезпечує наочність освітнього процесу, сприяє взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю й соціумом.

Музей – це особливе місце, створене для дітей, і саме «відвідування» музею перетворюється в цікаве заняття, де можна багато чого довідатися про експонати, зробити схожі, пограти з ними. Тому, створюючи такий музей, необхідно дотримуватися принципів: інтеграції, діяльності й інтерактивності, динамічності й варіативності, безперервності й доступності, їх більш детально розкрито у п.п. 2.2.

Форми й методи спільної освітньої діяльності з дітьми в межах міні-музею можуть бути цікаві й різноманітні, схарактеризуємо їх.

Читання художньої літератури. Міні-музей - своєрідна ілюстрація до народного фольклору, він створює особливе середовище для знайомства дітей з усною народною творчістю, для сприйняття й осмислення різних фольклорних жанрів (казки, легенди, оповідки, загадки, прислів'я, приказки тощо).

Пізнання. Звертаючись до експонатів музею можна знайомити старших дошкільників з історією речей, з явищами природи, із

традиціями, обрядами, святами. Сучасні діти зможуть наочно уявити собі побут і звичаї рідного народу.

Комунікація. У міні-музеях знаходять своє місце предмети народного побуту, які часто згадуються в казках, билинах (рогач, веретено, коромисло, чавунець, глечик тощо). Розширенню словника сприяє й знайомство з народним костюмом, з деякими предметами народного одягу, прикрасами.

Художня творчість. Величезний художньо-естетичний потенціал старших дошкільників розкривається в ході знайомства із предметами декоративно-прикладного мистецтва, яке впливає на чуттєву сферу дитини, розвиває фантазію, викликає емоційний відгук, стимулює важливі психічні процеси, необхідні для успішної творчої діяльності й загального розвитку дітей, а також вирішує завдання морального виховання: викликає почуття поваги до родини й свого народу, до праці народних майстрів, почуття гордості за їх талант і працьовитість.

Музика. Музична діяльність у рамках міні-музею набуває особливого значення для дошкільників, адже вони по-справжньому зможуть «поринути» в атмосферу народної культури: одягнути народний костюм, виконати пісню, станцювати танець або пограти на народних музичних інструментах.

Заняття. Пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку в міні-музеї може бути організована не лише педагогами ЗДО, а й батьками. Під час проведення цикл інтегрованих занять: «У гості до нас завітав Дідух», «Чарівні веснянки та гаївки», «Подорож у минуле одягу», «У гості до нас прийшла Мотанка», «Що ховається в стародавній скриньці», «Посуд розповість про своє народження», «Наше славне місто» та ін., до роботи можна долучити батьків з майстер-класами (виготовлення мотанки, глиняного посуду та інших ремесл тощо).

Ігрові-завдання для активізації дітей під час роботи у міні-музеї запропоновані О. Палійчук. Так для **активізації уваги дітей, ініціювання інтересу, цікавості** потрібно провести ігри і завдання [29]:

- *ігрова вправа «Ми козачата»*: дітям потрібно одягнутись, як козак, зав'язати правильно пояс і виконати елементи козацького танку «Гопак»;

- *ігрова вправа «Чарівні окуляри»*: дітям потрібно «надягти чарівні окуляри» і побачити найвеселіше, найтихіше, найсмутніше, найяскравіше, найбільше, найнезвичайне, найдорожче... у музейній експозиції;

- *гра «Археологи»*: дітям потрібно у великому ящику з піском, використовуючи приладдя археологів, знайти давній артефакт;

- *ігрова вправа «Зробимо паспорт музейного предмету»*: на папері треба обвести шаблон і розфарбувати відбите зображення;

Як варіант ігрової вправи можна використовувати рольову гру, у якій дошкільники виступали у якості «журналістів, що беруть інтерв'ю у батьків, відвідувачів», «іноземців, що прагнуть якнайбільше довідатися про експонати музею».

Для розвитку музейного сприйняття, умінь бачити і розуміти музейну експозицію і засоби виразності музейних предметів, способи подачі експозиційних предметів, удосконалювання емоційно-естетичних і пізнавальних здібностей можна використовувати ефективні методи і прийоми [29]:

- *ігрова вправа «Влаштуймо виставку»*: потрібно створити експозицію із запропонованих предметів, об'єднавши їх за певною тематикою;

- *ігрова вправа «Визнач предмети для фондосховища»*: потрібно розкласти предмети за матеріалом їх виготовлення на різні столи, що

символізували різні фондосховища (столи позначені відповідними картками).

Для **активізації вираження власних вражень**, розвитку історичного сприйняття (умінь вдивлятися в історичний артефакт, відгукуватися на предмети старовини) [29]:

- *ігрове завдання «Знайди подібний предмет на столі»*, порівнявши його із зображенням на екрані ноутбуку, ілюстрації, картинки в книзі;

- *ігрова вправа «Що бачимо, чуємо, відчуваємо, переживаємо»*: потрібно розглядаючи картинку розповісти, що діти бачили чути, які емоції відчували, який настрій викликала в них ілюстрація;

- *прийом «Додумування»*: потрібно Дітям пропонувалося придумати події до і після зображених на картинці;

- *прийом «Розмова з музейним експонатом»*: потрібно запропонувати дитині запитати у давнього предмета: «Де він народився? Хто його зробив? Що він бачив? Для чого він був потрібен?».

- *прийом «Яким був цей предмет?»*, до того як його розбили, дітям необхідно уявити яким раніше був керамічний горщик або грецька амфора у ту пору, коли їх тільки зробили [29].

Отже, основні форми взаємодії педагога з дітьми старшого дошкільного віку, це:

1. Організаційні заняття з дітьми (1 раз на тиждень):

- ознайомлення із предметним довкіллям;
- усна народна творчість;
- декоративно-прикладне мистецтво;
- народна музика;
- народні ігри й хороводи;
- ознайомлення з історією рідного краю.

2. Спільна діяльність педагога з дітьми.

3. Самостійна діяльність дітей.

Пріоритетні напрямки, що потрібно реалізовувати в роботі зі старшими дошкільниками:

- створення атмосфери національного побуту;
- широке використання фольклору;
- знайомство із традиційними й обрядовими святами;
- знайомство з народним мистецтвом;
- знайомство з народними іграми;
- знайомство з історією.

Методи і прийоми які доцільно використовувати з дошкільниками під час роботи у міні-музеї:

1. Наочні: розгляд експонатів, дидактичних та репродукцій картин, ілюстрацій, макетів, моделей тощо.

2. Практичні: дослідно-пошукова діяльність, творчі завдання для дітей та для батьків, вправи, дидактичні ігри, моделювання, анкетування та ін.

3. Дослідницькі: цільові прогулянки, екскурсії до музеїв, по місту і рідному краю тощо.

4. Ігрові – створення ігрових ситуацій, ігри (народні, рухливі, дидактичні, сюжетно-рольові, театралізовані та ін.), театралізовані вистави, драматизації, введення елементів змагання.

5. Словесні - розповідь педагога, бесіда, читання художньої літератури (казки, оповідання, легенди, історичні довідки тощо), питання до дітей, пояснення, роз'яснення.

Отже, основними напрямками залучення дітей дошкільного віку до традицій українського народу є: краєзнавство; ознайомлення з явищами суспільного життя; формування знань про історію держави, державні символи; ознайомлення з традиціями і культурою свого народу.

Ознайомлення дошкільників з джерелами української народної культури та традиціями народу легше всього відбувається через музей, за

умови, що це не сховище речей, не експонати за склом, а доступне, інтерактивне середовище для вивчення рідної мови, традицій, ремесл, художньої спадщини.

ВИСНОВКИ

У дослідженні з'ясовано педагогічну сутність ознайомлення з народними традиціями дошкільників та теоретично обґрунтовано специфіку використання засобу музейної педагогіки в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Традиції - це феномен філософського, соціально-психологічного й педагогічного явища, що історично склалося й стійко віддзеркалює наступність соціального досвіду українського народу. Народні традиції є формою функціонування громадських відносин і взаємостосунків між людьми певної національності, народності й забезпечують їхнє зміцнення, розвиток і передачу новим поколінням у процесі загальноприйнятих норм суспільної поведінки.

У закладі дошкільної освіти матеріали щодо ознайомлення дітей з традиціями українського народу використовуються на заняттях з ознайомлення дітей з явищами навколишнього світу, природи, розвитку рідної мови та мовлення, з художньої літератури, образотворчої діяльності, на музичних заняттях та ін. Ці форми роботи можуть бути різних типів: фронтальні та групові заняття, екскурсії, екскурсії-огляди, мандрівки, спостереження, ігри.

На допомогу вихователям приходять українські народні традиції та обряди, на основі яких дитина краще за все розуміє сутність норм моралі та поведінки: українські народні казки, легенди, малі фольклорні жанри, прислів'я та приказки, народні пісні та свята, народні ігри.

У дослідженні визначено критерії сформованості знань про традиції українського народу у старших дошкільників: наявність уявлень про традиції; наявність інтересу до традицій; реалізація наявних уявлень у самостійній діяльності дітей. Підставою для їхньої характеристики виступили наступні показники: правильність та повнота уявлень; наявність інтересу; наявність у ігрових сюжетах. Згідно з вищевказаними

критеріями й показникам, були визначені рівні сформованості знань про народні традиції: високий, середній, низький.

З'ясовано особливості організації ознайомлення старших дошкільників з народними традиціями засобами музейної педагогіки. Специфікою міні-музеїв є розвивальне середовище - участь створенні його дітей і батьків. Дошкільники почувають свою причетність до створення міні-музею, беруть участь в обговоренні його тематики, приносять експонати, діти проводять самі екскурсії для молодших дошкільників, батьків та інших гостей дошкільного закладу, поповнюють їх своїми малюнками. Поповнення міні-музею можливе через розміщення дитячих робіт, що виконані разом з дорослими.

Схарактеризовано форми реалізації засобу музейної педагогіки у ознайомленні з народними традиціями: читання художньої літератури, пізнання, комунікація, художня творчість, музика, заняття, пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку. Пріоритетні напрямки, що потрібно реалізовувати в роботі зі старшими дошкільниками: - створення атмосфери національного побуту; - широке використання фольклору; - знайомство із традиційними й обрядовими святами; - знайомство з народним мистецтвом; - знайомство з народним іграми; - знайомство з історією.

Методи і прийоми які доцільно використовувати з дошкільниками під час роботи у міні-музеї: наочні: розгляд експонатів, дидактичних та репродукцій картин, ілюстрацій, макетів, моделей; практичні: дослідно-пошукова діяльність, творчі завдання для дітей та для батьків, вправи, дидактичні ігри, моделювання, анкетування; дослідницькі: цільові прогулянки, екскурсії до музеїв, по місту і рідному краю; ігрові – створення ігрових ситуацій, ігри (народні, рухливі, дидактичні, сюжетно-рольові, театралізовані та ін.), театралізовані вистави, драматизації, введення елементів змагання; словесні - розповідь педагога, бесіда,

читання художньої літератури (казки, оповідання, легенди, історичні довідки тощо), питання до дітей, пояснення, роз'яснення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз наявного досвіду використання народних традицій та обрядів морального виховання у початковій школі [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.educateua.com/wonivs-1467-1.html>.
2. Аніщук А. М. Індивідуалізація виховання і навчання дітей дошкільного віку: [тексти лекцій для студентів спеціальності “Дошкільне виховання; практична психологія” денної та заочної форм навчання] / А. М. Аніщук. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 102 с.
3. Бабенко Н.Б. Українські народні традиції, свята і обряди як прояви сімейної культури // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Наук. журнал / Н.Б.Бабенко. – К.:Міленіум, 2013, №2. –221 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А.М. Богущ. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
5. Базовий компонент дошкільної освіти про патріотичне виховання [електронний ресурс]. - Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №210 "Славутич" Запорізької міської ради Запорізької області. – Режим доступу: http://www.dnz210.zp.sch.in.ua/navchaljno-vihovnij_proces/metodichnij_kabinet/konsuljtacii_vihovatelyam/bazovij_komponent_pro_patriotichne_vihovannya/.
6. Беленька Г.В. Місце музейної педагогіки в освітньому процесі сучасного дошкільного навчального закладу/ Беленька Г.В. - Збірник наукових праць. - Випуск 18 (1–2015). – С. 296-400. - http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/10251/7/G_BELENKOIA_znppo_2015_18_72.pdf.
7. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»/ Білан О. І., за заг.ред. О.В.Низьковської. – Тернопіль: ТОВ «Мандрівець», 2017. -256 с.

8. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі / А.М.Богуш, Н.В. Лисенко.- К., 2002. – 236 с.
9. Використання традицій українського народу у педагогічному досвіді вчителя початкових класів Хильчук Н. О. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/vihovnij-posibnik-7917.html>.
10. Вишневський О. Орієнтири національного виховання / Вишневський О. // Рідна школа. – 1994. – № 6. – С. 42–46.
11. Від народознавства – до свідомого патріотизму: виховання дітей на традиціях українського народу. Методичні рекомендації. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/vid-narodoznavstva-do-svidomogo-patriotizmu-vihovannya-ditey-na-tradiciyah-ukra-nskogo-narodu-115521.html>.
12. Гапетченко Р. Ю. Народні традиції, звичаї, свята та обряди як складові культурно-дозвілєвої діяльності сім/ Гапетченко Р. Ю.// Вісник НАКККіМ. – 2014. - №2. – С. 107-111.
13. Грицик Л. Виховання дітей на традиціях рідного народу. / Грицик Л. // Молодь і ринок. - 2011. - №12 (83). - С. 137-140.
14. Дєдова М.В. Конспекти та демонстраційний матеріал для організації діяльності протягом тижня в дитячому садку. Тема: «Україна – наша Батьківщина» [додатковий матеріал до програми «Я у світі»] / М.В.Дєдова. – Харків: ТОВ Видавництво «Ранок», 2010.
15. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.] ; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. — 304 с.
16. Залучення дошкільників до витоків культури. Проект "Прилучення дітей до витоків народної культури" [електронний ресурс].

– Режим доступу: <https://dvoris.ru/uk/tablicy-razmerov/priobshchenie-doshkolnikov-i-istokam-russkoi-kultury-proekt/>.

17. Ігнатенко Т. П., Цюпак І. М. Специфіка ознайомлення дошкільників з українськими народними традиціями / Ігнатенко Т. П., Цюпак І. М. // Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти: збірник наукових доповідей / за заг.ре. Ю.А.Руденко. – Одеса : Бондаренко М.О., 2019. – С. 92-95.

18. Камінська В. Музейна педагогіка в практиці сучасного ЗНЗ. [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://volyn-museum.com.ua/publ/muzej_osviti_volini_pri_volinskomu_instituti_pisljadip_lomnoji_pedagogichnoji_osviti/muzejna_pedagogika_v_praktici_suchasnogo_znz/37-1-0-158.

19. Касян Л.Г. Програма виховання дітей дошкільного віку Українотворець./ Касян Л.Г., Семенюченко О.В. – К.: Українське агентство інформації та друку РАДА, 2008. – 28 с.

20. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід) / Олена Леонтіївна Кононко. – К. : Стилос, 2000. – 336 с.

21. Махиня Н.В. Формування національно-патріотичного світогляду вихованців засобами образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва [електронний ресурс]. Посібник / Махиня Н.В. – Кам'янець-Подільський, 2017. – 51 с. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/NatashaKachkovskaya/ss-81704797>.

22. Методичний посібник "Міні-музей у дошкільному закладі" [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/metodicnij-posibnik-mini-muzej-u-doskilnomu-zakladi-164774.html>.

23. Міні - музеї в дошкільному закладі. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/mini-muzei-v-doskilnomu-zakladi-197068.html>.
24. Міщенко Н. Який же проросте патріотизм? / Н. Міщенко // Рідна школа. – 2004. – №1. – С. 1–8.
25. Мохнач І.Б. Декоративно-прикладне мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання молодших школярів / Мохнач І.Б. // Теоретичні та практичні аспекти розвитку педагогічної освіти в Україні. - 6-7 вересня, 2019. - С. 37-40.
26. Національно-патріотичне та громадянське виховання молоді в умовах змішаного навчання: досвід та перспективи: збірник матеріалів методичного мосту - (Лисичанськ, 30 листопада 2016 р.). – Лисичанськ, 2016. – 79 с.
27. Основи національного виховання: Концептуальні положення / В.Г. Кузь, Ю.Д.Руденко, З.О.Сергійчук та інш. /За заг. ред. В.Г.Кузя та інш. – К.: Інф.-видавн. центр “Київ”, 1993. – Ч.1. – 152 с.
28. Приступа Є. Н. Українські народні ігри [Текст] : монографія / Приступа Є., Левків В., Слімаковський О. - Л.: ЛДУФК, 2012. - 432 с.
29. Палійчук О. В. Патріотичне виховання засобами музейної педагогіки// ВІСНИК Одеського Історико-Краєзнавчого Музею (випуск 15) [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.odessa.ua/publication15/stat19s.htm>.
30. Стоянова С. М. Роль фольклору у психологічному розвитку дітей дошкільного віку/ Стоянова С. М., Левицька Л. В.// Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». - №12. – 2016. – С. 163-165.
31. Стягунова О. О. Передумови використання ідей української народної педагогіки у дошкільних навчальних закладах/ Стягунова О.О. // Педагогічні кауки: Вісник Національної академії Державної

прикордонної служби України. – 2011. - № 2. – [електронний ресурс] - Vnadps_2011_2_18.pdf. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua.

32. Торчинська З. К. Вивчення українського дитячого пісенного фольклору у ДНЗ [електронний ресурс]. //Педагогічна освіта. – 2015. – С. 197-203. – Режим доступу: http://ped.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/18_2015.pdf#page=197.

33. Традиційна культура України ХХІ століття як складова культурної політики: сучасний стан, загрози, перспективи: Зб. наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (21 жовтня 2016 р., Київ) : У 2-х т., Т.І. / Український центр культурних досліджень ; заг. ред. О.А. Буценка [та ін.] ; [упор. Босик З.О. ; відп. ред. Телеуця В.В.]. — К. : НАКККіМ, 2016. — 154 с.

34. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців [Текст] : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / В. К. Борисенко ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К. : Унісерв, 2000. - 190 с.

35. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І.В.Удовиченко. – К. : Логос, Національний музей історії України, 2017. – 72 с.

36. Українське народознавство: Комплект наочних посібників для дошкільних закладів, початкової та середньої школи. – Х.: ТОВ Видавництво «Ранок», 2007. - 20 окремих аркушів у папці.

37. Українське народознавство: Навч. посіб. / За ред. С.П. Павлюка. — 2-ге вид., переробл. і доп. — К. : Знання, 2004. — 570 с.

38. Формування ціннісно-змістовної сфери дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: матеріали обласної науково-практичної конференції (28 березня 2018 р.) – Дніпро, 2018. – 531 с.

39. Цюпак І. М. Індивідуалізація розвитку дошкільника в закладі дошкільної освіти/ Цюпак І. М. // The 9th International conference – Science and society (February 1, 2019) Accent Graphics Communications & Publishing, Hamilton, Canada. 2019. P. 78 – 84.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для батьків

Шановні батьки! Просимо Вас відповісти на наступні питання анкети й оцінити інтерес своєї дитини до історичного минулого нашої країни. Просимо Вас пам'ятати про те, що бажаним для нас буде правдива відповідь. Ми дуже сподіваємося на Вашу допомогу!

№ п/п	Питання анкети	Так	Ні	Маю труднощі у відповіді	Примітка
1.	Чи підтримується у родині інтерес до історичного минулого українського народу?				
2.	Чи розповідаєте дітям про традиції своєї родини й предків?				
3.	Чи відбуваються спільні з дитиною прогулянки по пам'ятних місцях міста?				
4.	Чи читаєте дітям книги про історичне минуле українського народу?				
5.	Чи переглядаєте разом зі дітьми телепередачі про історичний минуле українського народу?				

Дякуємо за щирі відповіді!

Додаток Б

Бланк-схема спостереження за поведінкою дитиною

Параметри спостереження	Поведінкові прояви	Оцінка	Примітки
1. Інтерес до долі свого народу й країни			
2. Небайдужість до подій, що відбуваються в країні			
3. Прагнення в майбутньому до праці			
4. Інтерес до історії країни і її традиціям			
5. Використання засвоєних уявлень у самостійній діяльності й грі			

Тест-опитувальник для з'ясування уявлень дітей старшого дошкільного віку про народні традиції

1. Які предмети домашнього побуту можна було побачити в селянській хаті? (Чавунець, рогач, коцюба ...)?
2. Який одяг носили в давнину жінки?
3. Який одяг носили в давнину чоловіки?
4. Назвіть головні убори, які носили дівчини, жінки, чоловіка?
5. Назвіть основні свята, які святкували в давнину.
6. Назвіть жанри усної народної творчості (із прикладами)?

Додаток Д

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Додаток Д

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Ігнатенко Тетяна Петрівна
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна добродієність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної добродієності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
 - самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної добродієності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної добродієності.

(дата)

(підпис)

Тетяна Ігнатенко

(ім'я, прізвище)

ДОВІДКА**про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці**

кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр

спеціальності 012 Дошкільна освіта (заочна форма)

Автор роботи	Ігнатенко Т.
Назва роботи	Ознайомлення з народними традиціями дошкільників засобом музейної педагогіки
Факультет	Педагогічний факультет
Науковий керівник	доцент Цюпак І.М.
Роботу перевірено за допомогою програмного засобу	Unicheck
Ідентифікаційний номер роботи	ID файлу: 1002522595
Результати перевірки	Схожість 19,6%

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла АРУСТАМОВА

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Соболь